

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027—2030

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027—2030 (VNS 3/2026 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 22.5.2026.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- talous- ja suunnittelujohtaja Antti Karila, sisäministeriö
- osastopäällikkö Tomi Vuori, sisäministeriö
- osastopäällikkö Minna Hulkkonen, sisäministeriö
- pelastusylijohtaja Kimmo Kohvakka, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies Juha Vehmaskoski, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies Unna Heimberg, valtiovarainministeriö
- finanssiasiantuntija Kaarle Myllyneva, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Jutta Nieminen, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Lauri Piirainen, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Timo Ertola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- neuvotteleva virkamies Susanna Grimm-Vikman, sosiaali- ja terveysministeriö
- poliisiylijohtaja Ilkka Koskimäki, Poliisihallitus
- apulaispäällikkö, kontra-amiraali Tom Hanén, Rajavartiolaitos
- ekonomisti Arja Pesonen, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- pääekonomisti Minna Punakallio, Suomen Kuntaliitto
- neuvottelupäällikkö Minna Salminen, Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- Häätäkeskuslaitos
- keskusrikospoliisi
- Maahanmuuttovirasto
- Pelastusopisto
- suojelupoliisi

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp

- Tulli
- Ammattiliitto Pro ry
- Julkisen alan unioni JAU ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Sisäinen turvallisuus ja maahanmuutto

Sisäisen turvallisuuden viranomaisten resurssit osana kokonaisturvallisuutta

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut perustavanlaatuisesti ja pitkäkestoisesti. Turvallisuusympäristön muutokset ovat olleet nopeita, ja ne ovat yhä vaikeammin ennakoitavia. Hallintovaliokunta katsoo, että turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä on tarkasteltava laajana kokonaisuutena, jotta Suomen turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ja ilmiöt sekä niiden väliset yhteydet voidaan mahdollisimman tehokkaasti havaita. Selvää jakoa ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden välillä ei voida enää tehdä.

Valiokunta on tarkastellut laajasti sisäisen turvallisuuden tilannekuvaa juuri valmistuneessa mietinnössään sisäisen turvallisuuden selonteosta (HaVM 5/2026 vp — VNS 6/2025 vp), jossa käsitellään muun muassa nuoriso- ja jengirikollisuutta, järjestäytyntä rikollisuutta, informaatiovaikuttamista, kriittisen infrastruktuurin suojaamista sekä uusien teknologioiden vaikutuksia sisäiseen turvallisuuteen. Hallintovaliokunnan mietinnön mukaan sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden tiivis keskinäinen yhteys tulee huomioida kokonaisturvallisuuden näkökulmasta nykyistä laajemmin. Valiokunta pitää tärkeänä, että tämä näkyy jatkossa myös parlamentarisessa yhteistyössä, asioiden eduskuntakäsittelyssä ja kokonaisturvallisuuden kannalta keskeisten valiokuntien informoinnissa. Lisäksi sisäisen turvallisuuden viranomaisten keskeinen rooli ensivasteen viranomaisina erilaisissa turvallisuustilanteissa on otettava huomioon viranomaisten toimintaedellytysten turvaamisessa, rahoituspohjan vahvistamisessa sekä viranomaisten välisessä yhteistyössä ja tiedonkulussa. Hallintovaliokunta on toistuvasti korostanut sisäisen turvallisuuden viranomaisten toimintaedellytyksistä huolehtimista ja rahoituspohjan turvaamista vaalikaudet ylittävällä, kestäväällä ja pitkäjänteisellä tavalla.

Hallintovaliokunta tähdentää, että sisäisen turvallisuuden viranomaiset, etenkin poliisi, Rajavartiolaitos, pelastustoimi ja Tulli, ovat ensivasteen viranomaisia useimmissa turvallisuuteen liittyvissä tilanteissa arkipäivän onnettomuuksista vakaviin turvallisuusuhkiin ja poikkeusoloihin, mukaan lukien erilaiset hybriditilanteet. Ne toimivat ensivasteviranomaisina epäselvissä uhkissa ja tapahtumissa niin kauan kuin uhkia ei voida tulkita tai tunnistaa sotilaallisiksi. Myös Ukrainasta saadut kokemukset osoittavat, että sisäisen turvallisuuden viranomaisten rooli ensivasteen toimijoina on tilanteen kriisiytyessä keskeinen. Turvallisuusympäristön muutos, tunnistetut riskit ja suorituskykyvaatimukset edellyttävät turvallisuusviranomaisten resurssien varmistamista, jotta yllättäviin muutoksiin ja kriiseihin kyetään varautumaan ennakoivasti ja määrätietoisesti.

Sisäministeriön hallinnonalan vuosittainen määrärahakehitys on kehyskaudella 2027—2030 noin 2 miljardia euroa. Julkisen talouden suunnitelmassa varaudutaan Ukrainasta sotaa paenneiden

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp

tilapäisen suojelun jatkamisen aiheuttamiin menopaineisiin, EU:n maahanmuuttopaktin kansalliseen yhteisvastuusitoumukseen sekä Rajavartiolaitoksen UXV30-hankkeeseen, jossa hankitaan miehittämättömiä ilma- ja pinta-aluksia sekä niihin liittyviä valvontajärjestelmiä. Kuopion poliisitalon rakentamisen edellyttämä vuokralisäys on otettu poliisin toimintamenoissa huomioon vuodesta 2029 alkaen. Muilta osin sisäministeriön hallinnonalalle ei osoiteta julkisen talouden suunnitelmassa lisäresursseja. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että kevään 2026 kehysriihessä on linjattu Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen ja poliisin droonisuorituskykyjen kehittämisestä.

Hallintovaliokunta pitää perusteltuna, että sisäministeriön hallinnonalan määrärahatasoa on aiemmin tehdyillä päätöksillä nostettu, mikä mahdollistaa esimerkiksi poliisin toiminnan pitkäjänteisen suunnittelun ja poliisin operatiivisissa tehtävissä olevan henkilöstön määrän kasvattamisen kehyskaudella 500 henkilötyövuodella yli 8 000 henkilötyövuoteen.

Edellisessä kehyspäätöksessä (HaVL 8/2025 vp — VNS 2/2025 vp) on päätetty varautumiseen ja valmiuteen liittyvistä määrärahalisäyksistä, jotka kohdentuvat poliisin, Rajavartiolaitoksen, suojelupoliisin ja väestönsuojelun voimavarojen vahvistamiseen sekä laaja-alaisiin uhkien varautumiseen. Valiokunta pitää näitä poliisin, Rajavartiolaitoksen ja suojelupoliisin suorituskyvyn nostoon ja strategisen suorituskyvyn turvaamiseen kohdistettuja lisäresursseja välttämättöminä. Julkisen talouden tila ei kuitenkaan todennäköisesti mahdollista rahoitustason merkittävää kasvattamista lähivuosina. Valiokunta pitää tämänkin vuoksi tärkeänä, että kokonaisturvallisuusajattelu näkyy jatkossa nykyistä vahvemmin myös turvallisuusviranomaisten rahoituksen kohdentumisessa ja esimerkiksi yhteishankintoina. Etenkin pidemmän aikavälin hankinnat on pyrittävä suunnittelemaan huolellisesti niin, että muutokset toimintaympäristössä voidaan ottaa mahdollisimman hyvin huomioon.

Valtionhallinnon toimintameno säästöt ja tuottavuusohjelma

Julkisen talouden suunnitelmassa (s. 20) kuvataan valtionhallinnon toimintameno säästöjen ja tuottavuusohjelman kokonaisuutta. Valtionhallinnon säästöt nousevat kehyskaudella yhteensä lähes 700 miljoonaan euroon. Sisäministeriön hallinnonalalle on kohdennettu aiempien sopeuttamistoimien lisäksi 8 miljoonan euron vuotuinen toimintamenojen säästö. Tämän lisäksi sisäministeriön pääluokkaan on kohdennettu asteittain kasvava tuottavuuteen perustuva vähennys, joka on 1,9 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja 18,9 miljoonaa euroa kehyskauden lopussa. Kehyspäätökseen sisältyy edellä mainittujen lisäksi pysyvä toimintameno säästö 3,28 miljoonaa euroa vuodesta 2027 alkaen. Valiokunta pitää sisäministeriön hallinnonalalle kohdennettuja säästöjä huolestuttavan suurina vallitseva turvallisuustilanne huomioon ottaen.

Hallintovaliokunta on pitänyt välttämättömänä, että turvallisuusviranomaisten keskeinen rooli on säästöpäätöksiä tehtäessä pyritty ottamaan huomioon esimerkiksi linjaamalla, ettei poliisien ja rajavartijoiden määrää vähennetä. Tämä tarkoittaa sitä, että säästötoimenpiteet kohdistuvat pääosin tukitoimiin, hallintoon ja hallinnonalan muihin viranomaisiin, kuten Maahanmuuttovirastoon. Maahanmuuttoviraston toimintamenojen taso laskeekin kehyskaudella merkittävästi. Hallintovaliokunta on jo käsitellyt huomattavan osan hallitusohjelmaan sisältyvistä Maahanmuuttoviraston lupajärjestelmän tehostamiseen ja hakemusten käsittelyaikojen lyhentämiseen tähtäävistä esityksistä, joiden tavoitteena on tiukentaa

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp

lainsäädäntöä nykyisestä. Näistä lainsäädännön muutoksista aiheutuu kehyskauden alkupuolella lisäresurssitarvetta Maahanmuuttovirastolle lisääntyvien tehtävien muodossa, mutta jos muutosten tavoitteet toteutuvat, etenkin turvapaikkahakemusten määrän arvioidaan pidemmällä aikavälillä vähentyvän. Valiokunta pitää tärkeänä, että Maahanmuuttoviraston eri prosesseissa hyödynnetään lainsäädännön mahdollistamin tavoin mahdollisimman tehokkaasti automaatiota ja muita teknologisia ratkaisuja. Jos Maahanmuuttoviraston toimintamenoihin kohdistetaan liian suuret säästövelvoitteet, riskinä on, ettei automaatiolla ja muilla kehittämistoimenpiteillä tavoiteltu säästöpotentiaali toteudu suunnitellusti.

Kehysriihen päätöksen mukaan ministeriöt varmistavat, etteivät säästöt kohdistu kansalaisille tärkeisiin puolustus-, turvallisuus- ja oikeudenhoidon sektoreiden palvelutehtävien henkilöstöön, vaan näillä sektoreilla hallinto- ja tukipalveluiden sekä muiden menojen resursointiin. Tuottavuusohjelmaa ja muita sopeuttamistoimia on tähän mennessä kyetty toteuttamaan esimerkiksi poliisissa ja Rajavartiolaitoksessa niin, että vaikutukset operatiiviseen toimintaan on minimoitu. Saadun selvityksen mukaan säästövelvoitteet ovat niin suuria, että jatkossa sopeuttamistoimia voidaan joutua kohdentamaan myös operatiiviseen toimintaan. Valiokunta pitää välttämättömänä, ettei tehdyillä säästöpäätöksillä heikennetä keskeisten turvallisuusviranomaisten toimintaedellytyksiä.

Hallintovaliokunta toteaa, että valtion virastoille osoitetaan uusia säästövelvoitteita samalla, kun edellisiä sopeuttamistoimia vasta toteutetaan. Tästä aiheutuu merkittäviä haasteita esimerkiksi virastojen johtamiselle. Säästövelvoitteet on osoitettu hallinnonaloille ja virastoille ilman, että niiden tehtävien vähentämistä on juurikaan tarkasteltu. Valiokunta pitää tärkeänä, että jatkossa mahdollisuuksia virastojen lakisääteisten tehtävien vähentämiseen arvioidaan ennen uusien toimintamenoosäästöjen tekemistä. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että valtionhallinnolle uusia tehtäviä säädettäessä niiden hoitamiseen osoitetaan riittävät resurssit. Valiokunta pitää tärkeänä, että samalla kun tuottavuutta lisätään, henkilöstön osaamisen vahvistamiseen ja työssä jaksamiseen kiinnitetään nykyistä enemmän huomiota. Myös kielellisten oikeuksien toteutumisesta on säästöistä huolimatta kyettävä huolehtimaan.

Valiokunta on useissa yhteyksissä korostanut tarvetta koko rikosoikeudenhoidon ketjun riittävään resursointiin sekä rikosprosessin sujuvuuteen ja sääntelyn kehittämiseen myös siitä näkökulmasta, miten menettelyä voidaan keventää. Esimerkiksi esitutkintavelvoitteen keventäminen on noussut valiokunnan asiantuntijakuulemisissa useiden asioiden käsittelyn yhteydessä esiin. Myös muiden sujuvoittamistoimenpiteiden toteuttamista on jatkettava. Valiokunta pitää tärkeänä, että mahdollisuuksia virastojen tehtävien vähentämiseen selvitetään nykyistä aktiivisemmin.

Suomeen tarvitaan lähivuosina merkittävästi lisää pelastustoimen henkilöstöä, jotta turvallisuuden kannalta välttämättömät pelastuspalvelut voidaan jatkossakin turvata. Pelastajamäärän lisääminen tulee kyetä toteuttamaan valtionhallinnon tuottavuustoimenpiteistä huolimatta. Valiokunta pitää tärkeänä, että hyvinvointialueet varmistavat, että uudet valmistuvat pelastajat voidaan rekrytoida tarvetta vastaavasti pelastustoiminnallisiin tehtäviin. Pelastustoimen rahoituksen kohdentumista hyvinvointialueilla tulee seurata tarkasti, jotta toiminnan alueellinen ja valtakunnallinen kehittäminen on yhtenäistä. Valiokunta korostaa sopimuspalokuntien keskeistä merkitystä pelastustoimen palvelujärjestelmän kokonaisuudessa ja

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp

painottaa, että sopimuspalokuntien asema ja toimintaedellytykset tulee turvata erilaisin toimenpitein.

Tietojärjestelmät ja toimitilat

Valiokunta tähdentää, että tietojärjestelmät ovat kiinteä osa viranomaisten suorituskykyä. ICT-järjestelmien laatuun, pitkään käyttöikään, toimivuuteen ja käyttökustannusten hallintaan koko niiden elinkaaren ajan sekä varsinkin laajojen tietojärjestelmähankkeiden johtamiseen on syytä kiinnittää kaikkien viranomaisten osalta huomiota. Tietojärjestelmähankkeet on kyettävä toteuttamaan niin, että järjestelmistä on tosiasiallista hyötyä toiminnan kehittämisessä. Niiden tulee myös olla yhteensopivia kehittyvän teknologian kanssa. Hybridivaikuttamisen lisääntyessä korostuvat myös tietojärjestelmien toimintavarmuus ja tietoturvallisuus.

Valiokunnan käsityksen mukaan yleinen kustannustason nousu asettaa haasteita kaikille viranomaisille etenkin ICT- ja toimitilakustannuksissa. Valiokunta pitää tärkeänä, että ICT- ja toimitilakustannuksiin tarvittava rahoitus kyetään turvaamaan pitkäjänteisesti niin, ettei henkilöstö- ja hallintomenoihin tarkoitettu toimintamenorahoitus samalla pienene. Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että poliisin ja Rajavartiolaitoksen toimintamenoihin sekä Rajavartiolaitoksen investointeihin otetaan jatkossa käyttöön vuosittainen indeksitarkistus, joka korjataan jälkikäteen vastaamaan todellista kustannustason nousua. Tällä voidaan muun ohella tukea viranomaisten kokonaissuorituskykyä ja pitää keskeiset hankinnat nykyisellä tasolla.

Hyvinvointialueiden rahoitus ja talous

Talouden tilanteesta

Hyvinvointialueet käynnistivät toimintansa vuonna 2023 haastavassa taloudellisessa tilanteessa ja keskenään hyvin erilaisista lähtökohdista. Alkuasetelma on vaikuttanut merkittävästi sekä syntyneisiin muutuskustannuksiin että mahdollisuuksiin sopeuttaa toimintaa. Hyvinvointialueiden talouden tilanteeseen liittyy useita tekijöitä, kuten palvelutaso ennen uudistusta, kunnilta tai kuntayhtymistä siirtyneiden kustannusten rakenne, palkkaharmonisoinnin toteuttaminen, hintojen ja palkkojen nousu sekä järjestelmien yhtenäistämisen aiheuttamat muutuskustannukset.

Hallintovaliokunnan saamasta selvityksestä ilmenee, että kustannuskehitys taittui vuonna 2024, mutta alijäämäisyys säilyi silloin edelleen. Vuonna 2025 tapahtui selvä käänne parempaan. Nettokustannusten kasvu oli maltillista (1,3 %). Tähän vaikutti lähinnä rahoituksen jälkikäteistarkistus. Lisäksi alueiden uudistus- ja sopeutustoimien toimeenpano sekä kertaluonteiset erät painoivat kustannuskehitystä. Ylijäämä oli noin 730 miljoonaa euroa. Kertynyt alijäämä pieneni 1,7 miljardiin euroon, mutta edelleen hyvinvointialueista kuusi on alijäämäistä. Kertyneet alijäämät ovat paikoin suuria ja kolme aluetta on arviointimenettelyssä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vuoden 2026 talousarviot ennakoivat noin 500 miljoonan euron ylijäämää, mutta edelleen kolme aluetta ennakoi alijäämäistä tulosta.

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp

Valtionrahoitus ja valtion toimenpiteet

Hyvinvointialueiden taloutta, valtion toimenpiteiden vaikutuksia sekä hyvinvointialueiden valtion rahoitusta käsitellään julkisen talouden suunnitelmassa kokonaisuutena. Hyvinvointialueiden taloutta käsiteltäessä mukaan luetaan sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen osalta myös Helsingin kaupunki. Lausunnossaan hallintovaliokunta käsittelee pelastustoimea edellä osana sisäisen turvallisuuden viranomaisia. Hyvinvointialueiden (ml. hyvinvointiyhtymät) talous kattaa merkittävän osan julkisesta taloudesta ja valtion menobudjetista ja hyvinvointialueiden talouden kehitys vaikuttaa merkittävästi julkisen talouden kokonaistilanteeseen.

Hyvinvointialueet rahoittavat toimintansa pääosin yleiskatteisella valtion rahoituksella, joka on koko maan tasolla vuonna 2027 yhteensä noin 27,5 miljardia euroa. Rahoituksen taso nousee vuonna 2027 edelliseen julkisen talouden suunnitelmaan verrattuna noin 0,1 miljardia euroa. Nousua selittää erityisesti vuoden 2027 indeksitarkistus, joka kasvattaa määrärahatasoa noin 697 miljoonaa euroa. Suurin alentava vaikutus on jälkitarkastuksen tarkentumisella. Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 10 §:n perusteella rahoituksen taso tarkistetaan vastaamaan koko maan tasolla toteutuneita kustannuksia jälkikäteen kahden vuoden viiveellä. Vuoden 2027 rahoitukseen sisältyvä vuoden 2025 ennakoitua parempiin tilinpäätöstietoihin perustuva jälkikäteistarkistus on yhteensä noin 891 miljoonaa euroa, mikä on noin 382 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2026. Edelliseen julkisen talouden suunnitelmaan verrattuna tämä vähentää yleiskatteista rahoitusta noin 426 miljoonaa euroa vuonna 2027.

Suunnitelmasta ilmenee, että rahoitus on kehyskaudella vuosittain noin 27,5 miljardia euroa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan rahoituksen tasoon vaikuttavat erityisesti sekä hallitusohjelmassa sovitut säästöt että sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävälainsäädännön ja asiakasmaksujen muutokset.

Hallintovaliokunta toteaa, että parhaillaan sen käsiteltävänä on hallituksen esitys hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 56/2026 vp, rahoituslaki), jonka tavoitteena on kehittää hyvinvointialueiden rahoitusmallia hallitusohjelman mukaisesti hallitusti ja ennakoitusti perustuslain mukaiset palvelut turvaten. Esityksellä myös toteutetaan hallituksen kustannusten kasvun hillinnän tavoitteiden mukaisia säästötoimenpiteitä. Nämä toimenpiteet vähentävät rahoitusta asteittain ja ne on ennakkollisesti huomioitu julkisen talouden suunnitelman rahoituksen tasossa. Näiden rahoituslain säästömuutosten yhteisvaikutukset ovat noin 63 miljoonaa euroa vuonna 2027, noin 220 miljoonaa euroa vuonna 2028, noin 369 miljoonaa euroa vuonna 2029 ja noin 425 miljoonaa euroa vuonna 2030.

Hyvinvointialueiden tehtäviin kohdistuu kehyskaudella muutoksia, jotka tulevat voimaan, supistuvat tai laajenevat vaiheittain vuonna 2027 tai sen jälkeen. Hallintovaliokunta toteaa saamaansa selvitykseen perustuen, että rahoitukseen kehyskaudella vaikuttavia uusia tehtävämuutoksia ovat asiakasmaksujen muutokset (vuoden 2026 lisätoimet), kotoutumispalvelujen uudistus, ihmiskaupan uhrien ja toimeentulotuen kustannusten korvausten siirto, ensihoitopalvelun ja kiireettömien kuljetusten maksutulojen tarkentuminen. Lisäksi

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp

ensihoidon liittyvien kuljetusten rahoitusvastuu siirtyy hyvinvointialueille vuoden 2027 sijaan vuonna 2028. Hallitus on myös peruuttanut ja pienentänyt kevään 2026 kehyspäätöksen yhteydessä useita aikaisemmin päätettyjä säästötoimenpiteitä. Tehtävämuutosten kustannusvaikutus on nettomääräisesti noin 75 miljoonaa euroa hyvinvointialueiden menoja ja rahoitusta lisäävä vuonna 2030. Lisäksi hallitus päätti kehysriihessä kahdesta uudesta hyvinvointialueille suunnatusta määräaikaisesta valtionavustuksesta, joita ovat hyvinvointialueiden järjestöavustukset (25 milj. euroa) ja sosiaali- ja terveystalouden kehittämisen (40 milj. euroa).

Rahoituksen riittävyyden arviointi

Julkisen talouden suunnitelmassa käydään läpi sosiaali- ja terveysministeriön helmikuussa 2026 julkaistua selvitystä sosiaali- ja terveystalouden toteutumisesta vuonna 2025. Kyse on selvityksestä, joka edeltää hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyden arviointia julkisen talouden suunnitelmassa. Selvityksen mukaan hyvinvointialueet pystyivät vuonna 2025 järjestämään lakisääteiset sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut kokonaisuudessaan aiempaa vuotta paremmin. Alueiden väliset erot toiminnassa ja taloudessa kasvoivat kuitenkin edelleen. Monista myönteisistä kehityskuluista huolimatta kaikilla hyvinvointialueilla on edelleen joitain lakisääteisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, joiden järjestäminen on vaarantunut. Saadun selvityksen mukaan alueellista eriytymistä lisäsivät muun muassa väestön ikääntyminen ja muuttoliike, henkilöstöpula tietyissä ammattiryhmissä, tiukka talouden tasapainottamisvaatimus, palvelutarpeen kasvu sekä palveluverkkojen uudistamisen hitaus.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hyvinvointialueiden yhteenlaskettu ylijäämä ja kertyneet tiedot palvelujen toteutumisesta vuodelta 2025 osoittavat rahoituksen olleen riittävää lakisääteisten palvelujen järjestämiseen koko maan tasolla lukuun ottamatta Pohjois-Karjalaa, jolle on vuonna 2025 myönnetty lisärahoitusta.

Julkisen talouden suunnitelmassa tuodaan esiin, että vuosien 2027—2030 rahoituksen riittävyyttä voidaan arvioida vain talouden tunnuslukujen kautta, koska alueiden sopeuttamistoimien vaikutuksista palvelujen toteutumiseen ei ole varmuutta. Suunnitelmassa arvioidaan, että rahoituksen kehitys tulee olemaan kokonaisuudessaan niukkaa erityisesti pienenevän väestön alueilla, joka johtuu rahoituksen jälkikäteistarkistuksen pienemisestä parantuneiden tulosten myötä sekä edellä todetun rahoituslain muutoksen säästöistä.

Hallintovaliokunta tuo esiin, että alueilla on tapahtunut paljon myönteistä kehitystä ja tehdyillä toimenpiteillä on myös ollut vaikuttavuutta. Valiokunta korostaa, että hyvinvointialueiden laskennallinen rahoitus on vuosina 2023—2026 kasvanut koko maan tasolla yhteensä noin 4 miljardia euroa.

Kertyneiden alijäämien erot kuitenkin kertovat, että alueiden taloudellinen eriytyminen on voimistunut. Suunnitelmassa tuodaan esiin, että huolta aiheuttavat erityisesti vuonna 2025 alijäämää tehneet alueet. Alijäämien kattaminen tulee edellyttämään alueilta tiukkaa kustannusten hillintää, mikä osaltaan uhkaa eriyttää alueiden tilannetta myös tulevina vuosina. Hallintovaliokunta katsoo, että julkisen talouden tila haastaa hyvinvointialueita etsimään jatkossakin ratkaisuja kustannusten kasvun hillitsemiseksi. Valiokunta toteaa, että jos talouden

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp

sopeutukset uhkaavat vaarantaa alueiden lakisäätteiset palvelut, on alueita mahdollista tukea ohjauksen erillismenettelyillä.

Hallintovaliokunta tuo myös esiin, että eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan hallintovaliokunnan mietintö (HaVM 7/2026 vp — HE 189/2025 vp, HE 27/2026 vp) hyvinvointialueesta annetun lain muuttamiseksi. Kyse on luonteeltaan kertaluonteisesta väliaikaisesta poikkeussäännöksestä, joka koskee niitä hyvinvointialueita, jotka alueen talous- ja muihin tilannetta koskeviin tietoihin sekä talouden näkymään perustuvan realistisen arvion mukaan pystyvät kattamaan alijäämänsä vuoteen 2029 pidennetyssä määräajassa. Hallintovaliokunta puoltaa mietinnössään muutosta ja toteaa, että harkinnanvarainen lisäaika ylläpitää kannusteen uudistaa toimintaa ja tasapainottaa taloutta sekä voi pienentää palvelujen eriytymisen uhkaa maan eri alueilla. Valiokunta katsoo, että alijäämän kattamiskauden pidentäminen tuo usealle alueelle helpotusta talouden sopeuttamiseen ja samalla turvaa myös palvelujen järjestämistä.

Kuntatalous

Kuntatalouden tilannekuva ja kehitysnäkymät

Vuonna 2025 kuntatalouden (kunnat ja kuntayhtymät) tilanne jatkoi toista vuotta heikkenemistään, mutta oli kuitenkin parempi kuin talousarvioissa oli ennakoitu. Selvityksen mukaan heikentymisen taustalla on ollut erityisesti toimintakulujen voimakas kasvu ja verotulojen lievä väheneminen. Toisaalta valtionosuudet kasvoivat noin 20 prosenttia. Toimintakulujen ja valtionosuuksien suurta kasvua selittää muun muassa TE-palveluiden rahoitus- ja järjestämisvastuun siirto kunnille vuoden 2025 alusta. Verotulojen vähenemisen taustalla ovat muun muassa sote-uudistukseen liittyvien ns. verohäntien poistuminen kokonaisuudessaan vuodesta 2025 lähtien sekä kansantalouden heikko suhdannekehitys. Vuoden 2025 tulosta paransivat osaltaan yksittäisten kuntien kertaluonteiset myyntituotot ja omaisuusjärjestelyt, joiden vaikutus ei ulotu tuleviin vuosiin.

Vuoden 2025 tilinpäätösarvioiden mukaan kuntien yhteenlaskettu vuosikate heikkeni noin 410 miljoonalla eurolla 2,85 miljardiin euroon. Vuosikate riitti kattamaan poistot, mutta jäi 520 miljoonaa euroa pienemmäksi kuin nettoinvestoinnit. Tilikauden tulos heikkeni noin 300 miljoonalla eurolla, mutta säilyi kuitenkin 0,76 miljardia euroa positiivisena. Rahoituksellista tasapainoa mittaava toiminnan ja investointien rahavirta oli 0,84 miljardia euroa negatiivinen, minkä seurauksena kuntien lainakanta kasvoi 0,83 miljardilla eurolla lähes 20,2 miljardiin euroon. Taloustilanteen heikkenemisestä huolimatta negatiivisen vuosikatteen kuntien määrä väheni kahdeksaan, kun vuonna 2024 niitä oli 11. Negatiivisen vuosikatteen kunnat olivat kaikki alle 10 000 asukkaan kuntia.

Kevään 2026 kuntatalousohjelmaan sisältyvän kuntatalouden kehitysarvion mukaan kuntatalouden tilanne pysyy haastavana koko tarkastelujakson. Kuntien sopeutuspaineita lisäävät kasvavat palkkakustannukset, kuntien kasvavat osuudet työttömyysetuusmenoista, valtionosuuksiin kohdistuvat leikkaukset ja investointipaineet. Vuosikatteen arvioidaan kasvavan noin 1,2 miljardia euroa vuosien 2027-2030 aikana, mutta vuosikate ei riitä investointeihin, ja taloudellinen liikkumavara kaventuu niin kasvavissa kuin pienentyvissäkin

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp

kunnissa. Toiminnan ja investointien rahavirta heikkenee vuoteen 2027 asti, kunnes sen arvioidaan kääntyvän kohti tasapainoa. Kehyskauden lopussa kuntien toiminnan ja investointien rahavirran ennustetaan olevan -0,8 miljardia euroa. Ennusteeseen sisältyy kuitenkin epävarmuustekijöitä.

Hallintovaliokunta on jo pitkään kiinnittänyt huomiota kuntien taloudelliseen ja myös toiminnalliseen eriytymiseen. Talouden eriytymiskehitys ilmenee kuntien vuoden 2025 tilinpäätösarvotiedoista ilmenee entistä voimakkaammin. Selvityksen mukaan kasvavissa kunnissa sekä tulot että menot kasvavat voimakkaasti, kun taas väestöään menettävissä kunnissa ne supistuvat. Valiokunta toteaa, että yksittäisten kuntien talouden tilanteet vaihtelevat voimakkaasti. Kuntien eriytymistä kiihdyttävät väestökehitys ja taloudellisen kasvun erilainen jakautuminen maan sisällä. Myös kuntien tulevaisuudenhaasteet eriytyvät, mikä liittyy esimerkiksi työvoiman saatavuuteen, kaupungistumiseen ja syntyvyyden kehitykseen. Myös kuntien investointinäkymissä on huomattavia eroja. Erityisesti kasvavissa kunnissa muuttoliike ja palveluverkon laajentaminen ylläpitävät voimakkaita investointitarpeita.

Kuntatalousohjelmasta ilmenee, että kuntakokoryhmien välillä on koko tarkastelujakson ajan merkittäviä eroja, mutta myös kuntaryhmien sisällä esiintyy hajontaa. Kehyskauden lopussa toiminnan ja investointien rahavirrassa on suuria eroja ryhmien välillä minimin ollessa noin 288 euroa asukasta kohden 100 000-300 000 asukkaan kuntakokoryhmässä ja maksimin ollessa 145 euroa asukasta kohden 5 000-10 000 asukkaan kuntakokoryhmässä. Erityisesti pienempien kuntien tilannetta vaikeuttavat keskimääräistä korkeammat kunnallisveroprosentit sekä keskimääräistä heikommat kunnallisveroprosentin yksikkötuotot. Suurimpien kaupunkien investointipaineet kasvattavat myös sopeutuspainetta koko kehyskauden ajan. Määräaikaisten sote-uudistuksen kustannusneutraaliin toteutukseen liittyvät valtionosuuden vähennykset ja hallitusohjelman mukainen indeksijarru poistuvat vuodesta 2028 alkaen, mikä parantaa tilannetta kehyskauden lopulla kaikissa kuntakokoryhmissä.

Valtion kuntatalouteen vaikuttavista toimenpiteistä kehyskaudella

Kuntien valtionapuihin osoitetaan selvityksen mukaan yhteensä noin 5,8 miljardia euroa vuonna 2027. Tästä määrästä laskennalliset valtionosuudet (VM+OKM) ovat noin 4,8 miljardia euroa, kuntien veromenetysten korvaukset 0,6 miljardia euroa ja muut valtionavut 0,4 miljardia euroa. Kehyskauden lopussa valtionavut ovat yhteensä noin 6,1 miljardia euroa, josta laskennallisten valtionosuuksien osuus on 5,0 miljardia euroa.

Kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen osoitetaan 3,5 miljardia euroa vuonna 2027. Valtionosuuden taso nousee vuonna 2027 kevään 2025 julkisen talouden suunnitelmasta noin 45 miljoonaa euroa. Valtionosuutta kasvattavat kuntien uudet ja laajenevat tehtävät, indeksikorotus sekä valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus. Valtionosuutta puolestaan vähentävät perustoimeentulotukimenojen kasvu, indeksijarru sekä valtionosuuteen tehtävät vähennykset. Osana julkisen talouden sopeutustoimia valtionosuutta vähennetään 75 miljoonalla eurolla vuodesta 2026 alkaen. Kehysriihessä päätetyn mukaisesti vähennystä jatketaan niin, että kuntakohtainen valtionosuuden vähennys on noin 2 prosenttia. Vähennystä ei tehdä, jos kunnan valtionosuus on negatiivinen.

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp

Esi- ja perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen menot kattavat nykyisin lähes puolet kuntien vuosittaisista kokonaismenoista. Näiden perusrahoitus kulkee pääosin valtiovarainministeriön pääluokkaan sisältyvän kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kautta. Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan määrärahataso säilyy selvityksen mukaan suunnilleen ennallaan vuoden 2026 talousarvion tasolla. Keskeisimmät määrärahamuutokset aiheutuvat lakisääteisistä ja hallitusohjelman mukaisista lisäyksistä sekä sopeuttamistoimenpiteistä. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen vahvistamisen taso nousee hallitusohjelman mukaisesti 200 miljoonaan euroon vuonna 2027. Hallinnonalan lakisääteiset indeksikorotukset muodostavat lisäyksistä noin 146 miljoonaa euroa. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan valtionosuudet kunnille ovat noin 1,3 miljardia euroa koko kehyskauden. Hallinnonalan valtionavustuksista kunnille kohdistuu arviolta keskimäärin 198 miljoonaa euroa vuosittain. Ammatillisen koulutuksen rahoituksen vuoden 2027 indeksikorotuksesta (2,4 %) kohdistuu kunnille ja kuntayhtymille arviolta 17,5 miljoonaa euroa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että hallituksen uusilla toimenpiteillä on sekä kuntataloutta vahvistavia että heikentäviä vaikutuksia. Kevään 2026 uudet kuntapäätökset vähentävät nettomääräisesti kuntien valtionosuuksia. Valtiovarainministeriön selvityksen mukaan uusien päätösten jälkeen toimenpiteiden kuntataloutta vahvistava vaikutus on noin 40 miljoonaa euroa vuonna 2027 ja keskimäärin noin 130 miljoonaa euroa vuosina 2028—2030.

Kuntatalouden kehittämislinoja

Hallintovaliokunta korostaa, että kuntien tehtävistä säädettäessä on huolehdittava siitä, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset suoriutua velvoitteistaan rahoitusperiaatteen mukaisesti. Valiokunta pitää tämän kannalta keskeisenä sitä, että valtio sitoutuu kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita. Myös veroperusteisiin tehtyjen muutosten verotuottovaikutukset tulee kompensoida kunnille.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (618/2021) mukaan kuntien tehtävien ja velvoitteiden laajennuksiin sekä uusiin tehtäviin osoitetaan 100-prosenttinen valtionosuus. Hallintovaliokunta painottaa, että valtion rahoitusvastuun täysimääräinen toteutuminen edellyttää sitä, että uusien tai laajentuvien tehtävien ja velvoitteiden vaikutukset kuntatalouteen arvioidaan realistisesti. Vaikutusarvioinnissa tulee kiinnittää huomiota myös tehtävä- ja velvoitemuutosten henkilöstövaikutuksiin, koska kuntasektori on hyvin työvoimavaltainen, kunta-alan palkansaajien eläköityminen on voimakasta ja työvoimatilanne vaihtelee toimialoittain ja alueittain.

Vuoden 2025 alusta voimaan tulleessa TE- uudistuksessa työvoimapolveluiden rahoitus- ja järjestämisvastuu siirtyi kunnille. Uudistuksen myötä kunnille siirtyi myös osittainen työttömyysetuuksien rahoitusvastuu. Valiokunta on jo aiemmissa yhteyksissä viitannut arvioihin uudistuksen käynnistymiseen aliresursoituna (esim. HaVL 21/2025 vp ja HaVL 8/2025 vp). Valiokunta toteaa, että työllisyyskehityksellä on TE-uudistuksen jälkeen entistä suurempi vaikutus kuntien talouteen, kun kuntien rahoitusvastuut työllisyyden hoidosta ovat aiempaa laajemmat. Kuntatalous on siten aiempaa herkempi talouden suhdannevaihteluille, kun tulojen

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp

lisäksi myös menot reagoivat suoraan työllisyyskehitykseen. Lisäksi uudistus voi kasvattaa kuntien välisiä eroja, koska työllisyyden vaihtelu poikkeaa kuntien välillä.

Valiokunta nostaa tässä yhteydessä esiin työttömyysturvan kuntaosuuden, jossa kunnan rahoitusvastuu nousee portaittain työttömyyden pitkittyessä. Kunnille maksetaan vuodesta 2025 alkaen valtionosuuden yhteydessä kompensatiota TE-uudistuksesta aiheutuneiden korkeampien työttömyysetuusmenojen korvaamiseksi. Kompensaation taso on laskettu uudistuksen ns. poikkileikkaushetkessä, eikä se huomioi etuusmenojen kehitystä uudistuksen voimaantulon jälkeen. Heikentynyt työllisyystilanne on johtanut käytännössä siihen, että sakkomaksut ovat ylittäneet maksetut kompensatiot ja kunnat joutuvat rahoittamaan työttömyysturvaa omalla rahallaan tai tekemällä sopeutustoimia. Valiokunnan näkemyksen mukaan tämä tulisi huomioida TE-uudistuksen kuntavaikutuksia arvioitaessa. Hallintovaliokunta pitää lisäksi tärkeänä, että kunnille mahdollistetaan uusia keinoja vaikuttaa työttömien työllistymiseen. Myös hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyötä ja synergiaa tulisi voida hyödyntää työllisyyden hoidossa nykyistä enemmän.

Kuntien toimintaedellytysten vahvistamiseksi hallitus on käynnistänyt syksyllä 2023 normien keventämisen ja kokeilujen ohjelman, jonka tavoitteena on karsia kuntien toiminnan ja tehtävien mitoitusta ja toteutustapojen yksityiskohtaista sääntelyä. Lisäksi kevään 2026 kehysriihessä on päätetty käynnistää selvitys 50:stä norminpurkuesityksestä. Osa esityksistä koskee kuntien toimintaa. Hallintovaliokunta painottaa, että normien purkua tulee viedä määrätietoisesti eteenpäin.

Hallintovaliokunta toteaa lopuksi, että sote-uudistuksesta huolimatta kuntataloudessa vallitsee edelleen tulojen ja menojen välillä rakenteellinen, ylivaalikautinen epätasapaino. Kuten edellä on todettu, myös kuntien eriytymiskehitys kiihtyy. Lisäksi julkisen talouden vaikea tilanne haastaa kuntarakennetta. Valiokunta pitää valitettavana, että kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistus ei enää etene kuluvalle hallituskaudella. Hallintovaliokunta katsoo, että kuntatalouden kestävyys turvaaminen pitkällä aikavälillä on kuntien kannalta olennaista ja uudistamisen tarve on suuri.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp

Helsingissä 20.5.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok

jäsen Alviina Alametsä vihr

jäsen Eveliina Heinäluoma sd

jäsen Petri Honkonen kesk

jäsen Juha Hänninen kok

jäsen Christoffer Ingo r

jäsen Mari Kaunistola kok

jäsen Anna Kontula vas

jäsen Rami Lehtinen ps

jäsen Mira Nieminen ps

jäsen Saku Nikkanen sd

jäsen Hanna Räsänen kesk

jäsen Paula Werning sd

jäsen Joakim Vigelius ps

jäsen Juha Viitala sd

jäsen Ben Zyskowitz kok

varajäsen Maaret Castrén kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne

valiokuntaneuvos Henri Helo

istuntoasiainneuvos Sanna Helopuro

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Yleistä

Hallituksen julkisen talouden suunnitelma vuosille 2027—2030 sisältää joitakin kannatettavia elementtejä ja panostuksia, mutta myös toimenpiteitä, jotka uhkaavat heikentää turvallisuusviranomaisten toimintaedellytyksiä. Olemme myös huolissamme hallituksen kuntien rahoitukseen kohdistamista jatkuvista heikennyksistä ja niiden kyvystä tuottaa laadukkaita peruspalveluita kansalaisille. Julkisen talouden suunnitelma ei tuo myöskään helpotusta hyvinvointialueiden tilanteeseen, joiden rahoitusta on heikennetty useaan kertaan ja niiden on ollut vaikea vakauttaa toimintaansa ja talouttaan sote-uudistuksen jälkeisinä vuosina.

Sisäinen turvallisuus ja valtionhallinnon toimintamenosäästöt

Hallitus kohdistaa jälleen uusia leikkauksia valtionhallintoon. Valtionhallinnon säästöjen kokonaisuus vaalikauden aikana on yhteensä 700 miljoonaa euroa. Kyseessä on huomattavan suuri sopeutus tilanteessa, jossa viranomaisten tehtäviä ei ole vähennetty samassa suhteessa vaan joillain sektoreilla jopa lisätty. Suomen valtionhallinto on todettu aiemmin toimivaksi ja tehokkaaksi ja erityisen vaikeaa sopeuttamisesta tekee se, että säästöjä on tehty monissa eri osissa, jolloin virastojen ja viranomaisten toiminnasta on tehty hyvin haastavaa ja poukkoilevaa. Erityisen huolissaan olemme sisäministeriön toimialalla maahanmuuttoviraston toimintaedellytyksistä, kun hallitus on säätänyt sille maahanmuuttoon liittyvien lainsäädäntömuutosten myötä huomattavan paljon uusia tehtäviä, mutta sen toimintamenoihin kohdistuu kehyskaudella lähes 30 miljoonan euron säästö. Korostamme, että maahanmuuttoon liittyvien päätösten ja prosessien sujuvuus tulee turvata.

Valtionhallinnon toimintamenosäästö osuu myös sisäiseen turvallisuuteen, vaikka kohdennukset turvallisuussektorille ovat muuta hallintoa pienemmät. Esimerkiksi poliisille kuluvalla vaalikaudella osoitetusta lisärahoituksesta huolimatta poliisin rahoitukseen kohdistuu pysyviä säästötarpeita kehyskauden loppupuolella. Aiemman tuottavuussäästövelvoitteen lisäksi poliisin pitkän aikavälin haasteena on pysyvien menojen nousu. Poliisi on arvioinut, että määrärahatarpeen ja kehysrahoituksen välinen ero nousee kehyskauden lopussa yli 40 miljoonaan euroon. Kiiitämme edelleen hallituksen tavoitetta nostaa poliisien määrä 8000:een poliisiin hallituskauden loppuun mennessä, mutta samalla poliisi joutuu etsimään merkittäviä säästöjä muusta toiminnasta ja toiminnan kehittämisestä. Mikäli teknologisen suorituskyvyn investointeja joudutaan jättämään tekemättä, uhkaa tämä kohdistua myös operatiiviseen toimintaan.

Toimintamenosäästöt kohdistuvat myös mm. pelastusopiston rahoitukseen, jonka tilanne on erittäin haastava. Käynnissä olevaan merkittävään pelastajaopiskelijoiden määrän lisäykseen ei ole saatu täysimääräistä rahoitusta ja tuleva rahoituskehys vaarantaa jo sen lakisääteisten tehtävien toteuttamisen. Samanaikaisesti voimakkaasti ja varsin ennakoimattomasti muuttuva toimintaympäristö edellyttää myös koulutuksen suunnittelua ja toteuttamista. Pelastustoiminnan

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp Eriävä mielipide 1

toimintaedellytysten turvaaminen arjessa ja pelastajien rekrytoiminen pelastajatarpeeseen vastaamiseksi kytkeytyy myös hyvinvointialueiden rahoitukseen ja niiden sopeutuspaineeseen. Pelastustoiminnan toimintaedellytyksistä tulee huolehtia kaikkialla maassa. Korostamme myös sopimuspalokuntien roolin tärkeyttä osana pelastustoimintaa.

Hyvinvointialueiden rahoitus

Hyvinvointialueet ovat kohdanneet toimintansa käynnistämisen alkuvaiheessa monia niistä itsestään riippumattomia haasteita. Hyvinvointialueiden toimintaa ovat vaikeuttaneet muun muassa hintojen nousu sekä palkkakustannusten kasvu.

Hyvinvointialueiden taloutta ohjaavaan rahoituskehitykseen kehyskaudella vaikuttaa erityisesti arvioitu indeksikehitys, rahoituksen jälkikäteistarkistuksen muutokset, suunnitellut asiakasmaksu- ja tehtävämuutokset sekä valtiontalouden säästötoimet. Hallitus on tuonut eduskunnalle kevään aikana monia hyvinvointialueiden rahoitusta koskevia esityksiä, joilla vihdoin annetaan osalle alueista lisää aikaa alijäämien kattamiselle, mutta toisaalta kohdistetaan hyvinvointialueiden rahoitukseen merkittäviä leikkauksia. Alueiden toiminnan vakauttaminen on nykyisessä tilanteessa haastavaa.

Suorien säästötoimien lisäksi hyvinvointialueille kohdistetaan kehyspäätöksen mukaisesti merkittäviä asiakasmaksu- ja tehtävämuutoksia, jotka vähentävät alueiden saamaa valtionrahoitusta ennalta. Erityisen merkittäviä ovat asiakasmaksuihin esitetyt korotukset ja niiden aiheuttama ennakkollinen rahoituksen vähentäminen. Asiakasmaksukorotukset uhkaavat nostaa kynnystä hoitoon hakeutumisessa ja näin vaarana on raskaampien palveluiden tarpeen kasvu. Useat, merkittävät korotukset heikentävät myös alueiden saamaa maksukertymää. Hyvinvointialueet ovat jo raportoineet kasvavista ongelmista kerryttää valtionrahoituksen leikkausta vastaavaa asiakasmaksutuloa ja lisäksi luottotappioiden arvioidaan kasvavan merkittävästi tulevina vuosina.

Kunnat

On valitettavaa, että hallitus on epäonnistunut yhdessä hallituskauden tärkeimmässä uudistuksessa, eli kuntien valtionosuusuudistuksessa. Kuntien rahoitus ei vastaa tällä hetkellä niiden nykyisiä tehtäviä.

Kuntien valtionosuuksia on leikattu kuluvalle hallituskaudella toistuvasti ja asteittain kasvavilla päätöksillä. Yhden prosenttiyksikön suuruisen vuosittaisen indeksijarrun vaikutus kuntatalouteen oli ennen uutta kehyspäätöstä yhteensä 75 miljoonaa euroa rahoitusta vähentävä. Uusimmassa kehyspäätöksessä kuntien peruspalveluiden valtionosuuksien indeksijarrun tasoa korotetaan 2,8 prosenttiyksikköön vuodelle 2027. Säästövaikutus on 60 miljoonaa euroa. Tämän ohella valtionosuuksia on leikattu 75 miljoonalla eurolla vuonna 2026 ja 60 miljoonalla eurolla vuonna 2027. Valtionosuuksia on leikattu myös norminpurun varjolla minkä lisäksi kotoutumiskorvauksia ja -rahoitusta on leikattu merkittävästi.

Sote- ja TE-uudistusten jälkeen kunnat ovat hyvin herkkiä suhdanteille ja entistä enemmän riippuvaisia verotuloistaan. Myös kuntien rahoitusvastuu työttömyysturvasta on kasvanut

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp
Eriävä mielipide 1

merkittävästi. Hallituksen olemattomat panostukset talouskasvun aikaan saamiseksi ja työllisyystilanteen helpottamiseksi eivät näin ollen palvele myöskään kuntataloutta. On huomattava, että kuntien taloudelliset haasteet uhkaavat johtaa leikkauksiin opetuksesta, joka on sote-uudistuksen jälkeen kuntien suurin budjettierä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.05.2026

Eveliina Heinäluoma sd
Saku Nikkanen sd
Juha Viitala sd
Paula Werning sd
Petri Honkonen kesk
Hanna Räsänen kesk

**Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp
Eriävä mielipide 2**

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Hallitus jatkaa julkisen talouden sopeuttamista tavalla, joka heikentää valtionhallinnon, kuntien ja hyvinvointialueiden kykyä huolehtia lakisääteisistä tehtävistään. Leikkausten yhteisvaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi, vaikka ne kohdistuvat palveluihin, viranomaisten toimintakykyyn ja ihmisten perusoikeuksien toteutumiseen.

Vasemmistoliiton ja vihreiden näkemyksen mukaan julkisen talouden vahvistaminen ei saa perustua palveluiden heikentämiseen, henkilöstön vähentämiseen ja kustannusten siirtämiseen kunnille, hyvinvointialueille ja pienituloisille ihmisille. Valtionhallinnon, kuntien, hyvinvointialueiden ja Maahanmuuttoviraston lakisääteisten ja lisääntyvien tehtävien hoitaminen edellyttää riittäviä resursseja, joita hallituksen julkisen talouden suunnitelma ei takaa. Hallituksen esittämät leikkaukset tulee perua siltä osin kuin ne vaarantavat peruspalvelut, viranomaisten toimintakyvyn, oikeusturvan ja ihmisten yhdenvertaisuuden.

Valtionhallinto

Hallitus jatkaa valtionhallintoon kohdistuvia leikkauksia tilanteessa, jossa virastojen ja laitosten toimintakyky on valmiiksi koetuksella. Yhdessä aiempien päätösten myötä hallituksen valtionhallintoon kohdistuvat kasvavat jo lähes 700 miljoonaan euroon vuoteen 2030 mennessä. JUKO huomauttaa, että hallitusohjelmassa päätetty 243 miljoonan euron tuottavuusohjelman päälle on lisätty uusia säästöjä vuosina 2024—2026, minkä lisäksi tulevien vuosien tuottavuusleikkaus kasvaa edelleen. Koska tuottavuusleikkaukset on kohdennettu työvoimakustannuksiin, ne ohjaavat käytännössä henkilöstövähennyksiin.

On vastuutonta ehdottaa näin mittavia valtionhallinnon leikkauksia. Hallituksen toimilla on väistämättä vaikutuksia palveluiden saatavuuteen, käsittelyaikoihin, viranomaisten toimintakykyyn ja kansalaisten oikeusturvaan. Noin joka viidennessä työnantajavirastossa onkin käyty kuluvan hallituskauden aikana yhteistoimintaneuvottelut. Lisäksi virastoille ja laitoksille on viime vuosina osoitettu uusia lakisääteisiä tehtäviä ilman vastaavaa resurssien lisäystä.

Säästöjen vaikutukset näkyvät jo kansalaisten ja yrityselämän arjessa. Esimerkiksi uudet yritykset ovat joutuneet tänä keväänä odottamaan lähes kaksi kuukautta arvonlisävero- ja ennakkoperintärekisteriin pääsemistä. Tämä viivyyttää yritystoiminnan käynnistämistä tarpeettomasti.

Valtionhallintoon kohdistuvat leikkaukset ovat vasemmistoliiton ja vihreiden näkemyksen mukaan kohtuuttomia ja lyhytnäköisiä. Ne pahentavat työttömyystilannetta, heikentävät julkisen vallan kykyä huolehtia lakisääteisistä tehtävistään ja vaarantavat perusoikeuksien toteutumisen.

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp Eriävä mielipide 2

Kuntatalous

Kuntien taloudellista asemaa heikennetään useilla samanaikaisilla päätöksillä. Kuntatalouden lisäysten ja leikkausten kokonaisuus on hallituksen esittämää kuvaa huolestuttavampi. Hallituskaudella on tehty useita rakenteellisia uudistuksia, kuten kotoutumisen ja työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirto kunnille, jotka ovat lisänneet kuntien kustannuspaineita. Esimerkiksi TE-palvelu-uudistus siirtyi kuntiin noin 240 miljoonaa euroa aliresursoituna. Hallitus on toistuvasti olettanut päätösten olevan kuntatalouden kannalta neutraaleja, vaikka käytännössä kustannuksia on siirtynyt kuntien järjestämisvastuulla olevien palveluiden aliresursoinnin ja valtionosuusleikkausten vuoksi. Lisäksi valmisteilla oleva hankintalakimuutos tulee aiheuttamaan kunnille ja hyvinvointialueille satojen miljoonien muutuskustannukset, mikä ajaa erityisesti pieniä kuntia vaikeaan taloudelliseen tilanteeseen. Tämä kaventaa kuntien mahdollisuuksia järjestää peruspalveluita, kasvattaa painetta kunnallisveron korotuksiin ja lisää eriarvoisuutta kuntien välillä.

Vasemmistoliiton ja vihreiden näkemyksen mukaan kuntien tehtäviä ei tule lisätä ilman täysimääräistä rahoitusta. Kuntatalouden vahvistaminen edellyttää valtionosuusleikkausten perumista sekä sitä, että kunnille korvataan täysimääräisesti niille siirretyt tehtävät ja kustannukset.

Hyvinvointialueet

Hyvinvointialueiden rahoitusta heikennetään aiempien leikkausten lisäksi nyt myös asiakasmaksujen korotusten kautta. Hyvinvointialueyhtiö Hyvilin mukaan alueilla on kasvavia vaikeuksia kerryttää valtionrahoituksen leikkausta vastaavaa maksutuloa, ja luottotappioiden arvioidaan kasvavan. Asiakasmaksujen korottaminen on epäoikeudenmukainen ja lopulta kallis tapa rahoittaa sosiaali- ja terveyspalveluita, sillä se lisää pienituloisten ihmisten maksurasitusta, voi kasvattaa maksamattomia maksuja ja siirtää ongelmia toimeentulotukeen.

Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että vuosien 2027—2030 rahoituksen riittävyyttä voidaan arvioida vain talouden tunnuslukujen kautta, koska alueiden sopeuttamistoimien vaikutuksista palvelujen toteutumiseen ei ole varmuutta. Hallitus tekee täten rahoitusta leikkaavia päätöksiä ilman varmuutta niiden vaikutuksista ihmisille välttämättömiin lakisääteisiin palveluihin.

Maahanmuuttohallinto

Myös sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuttohallinnon resurssit ovat vaarassa heikentyä. Sisäministeriön mukaan säästöjen ja tuottavuusvähennysten taso tulee vaikeuttamaan kansalaisille tärkeiden turvallisuus- ja oikeudenhoidon palvelutehtävien toteuttamista.

Erityisesti Maahanmuuttovirastoon kohdistuvat leikkaukset ovat ongelmallisia. Maahanmuuttoviraston toimintamenojen kehystaso laskee vuoden 2027 noin 91 miljoonan euron tasosta noin 71 miljoonaa euroon vuonna 2028. Lisäksi virastolle kohdistuu aiempia pysyviä leikkauksia, uusia tuottavuusleikkauksia sekä osuus sisäministeriön hallinnonalan säästövelvoitteesta.

Valiokunnan lausunto HaVL 11/2026 vp
Eriävä mielipide 2

Nämä leikkaukset ovat ristiriidassa käsittelyssä olevan EU:n turvapaikka- ja muuttoliikepaktin kansallisen toimeenpanon kanssa. Maahanmuuttovirastolle esitetään uusia tehtäviä, kuten maksuttoman oikeudellisen neuvonnan järjestäminen. Siten viraston rooli hakijoiden oikeusturvan ja perusoikeuksien toteutumisessa nousee entistä merkittävämpään asemaan. Samalla pakti vaatii tiukempia määräaikoja ja asettaa tarpeen tietojärjestelmien kehittämiseksi. Vaikka hakijamäärät ovat Suomessa olleet vuosikautia pieniä, Maahanmuuttovirasto ei ole kyennyt käsittelemään hakemuksia edes nykyisissä, paktin määräaikoja pidemmissä määräajoissa. On kestävämpiä lisätä viraston velvoitteita ja oikeusturvan kannalta keskeisiä tehtäviä sekä tiukentaa määräaikoja samalla, kun sen rahoitusta leikataan. Maahanmuuttoviraston riittävä resursointi on välttämätöntä, jotta kaikki viraston käsittelemät hakemukset voidaan käsitellä laadukkaasti, joutuisasti ja perusoikeuksia kunnioittaen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.05.2026

Anna Kontula vas
Alviina Alametsä vihr